

När jag var fjorton år bestämde pappa att jag skulle bli präst.

- Jag vill inte, var mitt bestämda svar.

- Din vilja sitter på månen, svarade pappa.

Och där kom jag inte åt den.

Ett litet uppror gjorde jag dock efter prästvigningen 12 år senare. I Uppsala fanns en tjänst som ingen vill ha. Sjukhuspräst i den psykiatriska vården på Ulleråkers sjukhus. Den sökte jag som ensam kandidat. Det var inte vad pappa hade tänkt sig.

Ulleråker var ett av de sista stora hospitalen som enveten stretade emot modernisering och sektorisering. Fortfarande något av ett samhälle i miniatyr. Här fanns socioterapi, biograf, patientbibliotek, café, motionsgymnastik, snickeri och tre stora ateljéer för bildterapi. Hospitalskapellet låg i den gamla herrgårdsliknande huvudbyggnaden. I ena flygeln fanns en rehabavdelning och i den andra var alkoholkliniken inhyst. Båda flyglarna gjorde anspråk på att en gång i tiden hyst Gustaf Fröding som patient. Trätan mellan dem antog ibland näsan religiösa dimensioner vem som ägde den sanna platsen för poetens ångestfyllda rum.

Fort insåg jag att präst på ett psykiatriskt sjukhus var något helt annat än vad jag fått lära mig på utbildningen. I plågsam ångest, svärmod och vanföreställningar fanns en uppriktighet och brutal ärlighet jag inte var bekant med. Vid en av mina första kvällsmässor reste sig plötsligt en patient och pekade strängt på mig då jag skrudad i mässhake och silverkalk var på väg till sakristian;

- Titta på den fine prästen. Nu ska han åka hem till sin familj, äta oxfilé, dricka vin och sitta framför brasan och titta på TV. Vi ska gå upp till avdelningen, äta rester från lunch och slåss om vilken kanal vi ska se på avdelningens enda TV. Är det vad Gud menar med rättvisa?

Jag liksom frös fast i mina steg. Visste inte vad jag skulle säga. Alla såg på mig. En tanke for genom huvudet att jag kanske borde bjuda hem dem alla. Men klokt nog förkastade jag idén omedelbart.

- Ja du har rätt, sa jag, det ska bli skönt komma hem. Och TV och middag blir det men nog utan oxfilé. Jag hoppas du får komma hem snart och äta vad du vill och se dina egna TV-program. Därefter flydde jag trappstegen ned till sakristian. När jag omklädd kom ut

igen stod mannen kvar och väntade på mig. Jag beredde mig på ännu en utskällning. Istället tog patienten mig i hand och sa med ett brett leende.

- Förbaskat bra svarat. Jag ville bara kolla om du var en som man kan lita på.

På sjukhuset fanns Erki. En äldre man som bröt på finska. Erki hade liksom blivit över. Varken fågel eller fisk. Som patient var han färdigvårdad men inte rustad för samhället där utanför. Detta var strax före den stora utslussningen. Erki fick bo i en träningslägenhet. Sjukvård och tillsyn fick han på akutmottagningen och maten kunde han äta i personalmatsalen. Om Erki visste man inte så mycket. Det sades han kom från ett av de baltiska länderna. Tjänstgjort på en finsk kanonbåt under kriget. Hamnade i rysk fångenskap, lyckades fly men inte med förnuftet i behåll. Sedan dess hade han vårdats på Ulleråker tills han blev dess frisinnade bosättare. Erki levde av vad han hittade i containrar och soppåsar. Lunchbrickan på personalmatsalen dignade av bröd och jätteportioner som han lyckats tjata sig till. Ärligt talat vad det inte så aptitligt att sitta i närheten av Erki. Att se honom äta sin lunch var som att titta in i en tvättmaskin under den löddrande huvudtvätten. Erki fick alltid eget bord.

En dag fick sjukhuset besök av en engelsk psykiatriprofessor. Den svenske värden, en psykiatriker, tog emot och bjöd på lunch i matsalen. Ett särskilt bord var reserverat med fin duk och blommor på bordet.

- Det är vårt bord, det är reserverat för oss, sa den svenske psykiatrikern till sin gäst.

- Ett sånt vackert bord, tänkte Erki, där vill jag sitta.

Så bar det sig inte bättre än att det satt tre vid bordet; den engelske professorn, psykiatrikern och Erki. Psykiatrikern var en duktig läkare och humanist. Det skulle inte falla honom in att be Erki flytta på sig. Men lite pinsamt var det. Psykiatrikern insåg dock att han på engelska kunde förklara situationen för sin gäst utan att generera Erki. Han berättade vem Erki var och lite om hans bakgrund. Så kom han på att Erki faktiskt ganska väl illustrerade sjukhusets utveckling från 50-talet fram till samtiden. Allt gick ju att säga utan att Erki förstod. Samtalet om Erki blev långt och lärorikt. Erki bara åt. Men så böjde sig Erki fram, tittade på psykiatrikern med godmodiga ögon och sa på felfri oxfordaccent:

- Would you please pass me the salt.

Sådant var Ulleråker. Där rymdes människors sjukdom, lidande och storhet i samma skepnad. Jag lärde mig aldrig dra förhastade slutsatser om människors brist och styrka.

Men tiden för de stora hospitalen var förbi. Nu skulle alla få eget boende och bli en del av ett gemensamt samhälle, där den psykiskt sjuke dock fort blev isolerad och ensam.

Gamla sjukhus gjorde både patienter och personal hospitaliserade, sa man. Kanske låg det någon sanning i det. För när jag efter 14 år lämnade jag min tjänst på Ulleråker

upptäckte jag det omöjliga i att vara präst. Den gemenskap, uppriktighet och skoningslösa ärlighet jag mött på Ulleråker kunde jag inte byta mot den "vanliga" kyrkans karriärvägar, intriger och kottierier.

Eller som Erki en gång insiktsfullt konstaterade med klingande finsk brytning om värden därutanför;

- Detta samhälle är absurt och det är inte allmänt känt.

Jakob Carlander